

KRÖNIKA 1939

SLÄKTFÖRENINGEN SÖDERBAUM

Kriget och vi.

Det är i en mörk och dyster tid, som denna krönika ser dagen. Kriget, som vi tidigare varit vana att få betrakta på avstånd såsom åskådare, har ryckt oss in på livet på ett sätt, som fullständigt förvandlat vårt fredliga och fredsälskande folk. Rysslands angrepp på Finland och de lidanden, som vårt arma broderland därefter fått genomgå, har fört med sig en nationell samling kring hjälparbetet för det finska folket, som för var dag tager sig nya uttryck. Samtidigt har insikten om vårt eget utsatta läge och dess beroende av den finsk-ryska kampens utgång i allt vidare kretsar ökat förståelsen för nödvändigheten av en på alla områden stärkt försvarsberedskap.

Även inom vår släktkrets har vad sålunda skett och sker visat sina verkningar. De manliga släktmedlemmarna i den vapenföra åldern ha helt naturligt fått bära sin andel av den utökade försvarsberedskapen. Och de kvinnliga ha genomgått allsköns utbildningskurser eller åtminstone genom att hålla stickorna igång verksamt bidragit till åstadkommande av värmande plagg av olika slag till såväl våra egna som de finska krigarna.

Alldeles särskilt beröras vi dock av medvetandet, att vi i Finland ha nära anförvanter bosatta, om vilkas öden vi för närvarande ingenting veta. I Kotka, Åbo, Jakobstad och Hälsingfors hava de fyra syskonen Iverus sina hem. Huruvida de alltjämt vistas där eller var de eljest uppehålla sig, därom har det varit omöjligt att få några underättelser. Vi kunna endast hysa den förhoppningen, att de alltjämt befinna sig väl.

Om vi således med hela vårt intresse följa Finland i dess kamp mot det ryska barbariet, inta vi däremot i det s. k. stormaktskriget en fullt neutral ställning. I Tyskland ha vi filmskådespelerskan Kristina Söderbaum, som där rett sig ett eget hem, medan hennes syster Ulla, danskonstnärinnan, alltjämt har England som sin operationsbas. Vad kan man mera begära av oss i det hänseendet?

Släktkrönikan.

Följande släktingar hava under året kunnat fira minnet av sin högtidliga födelse, nämligen Ingrid Arnberg och Helga Wallmark, vilka fyllde 50 år den 19 februari, respektive den 15 mars, samt Anna Björkgren, Zeta Tidén och Ivar Iverus, vilkas 60-årsdagar inföllo respektive den 17 juni, den 11 augusti och den 11 september.

Ingrid Arnberg hade förlagt sitt födelsedagsfirande till systrarnas hem i Uppsala. Styrelsen har genom sin vice

ordförande, som själv deltog i festligheten, erfarit, att dagen firades enligt gammal god Uppsalatradition. Huru övriga jubilarer högtidlighöllo sina dagar har ej inberättats till styrelsen.

*

Förlovning har tillkännagivits:

den 19 mars mellan civilingenjören Artur Ohlsson, Hofors, och gymnastikdirektören Inga Söderbaum, dotter till Fredrik och Elsa Söderbaum, Stockholm, och med sin verksamhet likaledes förlagd till Hofors,

den 28 maj mellan ingenjören Rolf R: son Lilljeqvist, Baldersnäs, och Astrid Söderbaum, Djursholm, dotter till avlidna Bengt och Margareta Söderbaum, samt

den 23 juni mellan agronomen Torsten Sallnäs, Linköping, och Kerstin Lené, dotter till Gustaf och Astrid Lené, Stockholm.

*

Äktenskap har ingåtts:

den 26 januari i Skeppsholmskyrkan i Stockholm mellan tjänstemannen i Kungl. järnvägsstyrelsen Nils-Olof Deurell och Astrid Söderbaum, dotter till Halvar och Hilly Söderbaum, Stockholm,

den 24 mars i Gustaf Adolfskyrkan i Stockholm mellan civilingenjören Fridthjof Berner, Göteborg, och skolkökslärarinnan Britt Söderbaum, dotter till Henning och Sigrid Söderbaum, Borgholm, samt

den 5 april i brudgummens hem i Berlin mellan filmregissören Veit Harlan och filmskådespelerskan Kristina Söderbaum, dotter till avlidna Henrik och Margareta Söderbaum.

De nygifta äro bosatta, Deurells i Stockholm, Berners i Göteborg och Harlans i Berlin.

*

Året har bringat en för släktens förhållanden rik skörd av nya telningar. Sålunda föddes:

den 1 juni *Gunilla* Kaijser, dotter till med. licentiaten Kurt G:son Kaijser och Margit Kaijser, född Söderbaum, Stockholm,

den 11 oktober Anton (*Tony*) Per Herman Carlsund, son till överläkaren vid Uddevalla lasarettis röntgenavdelning Herbert Carlsund och Brita Carlsund, född Söderbaum,

den 20 oktober *Christian* Veit Harlan, son till filmregissören Veit Harlan och Kristina Harlan, född Söderbaum, Berlin,

den 22 oktober *Gertrud* Linnea Söderbaum, dotter till provinsialläkaren Per Henrik Söderbaum och Rosa Söderbaum, född Widmark, Piteå, samt

den 23 december *Henrik* Albert Vilén, son till ingenjören Harald Vilén och Birgit Vilén, född Söderbaum, Stockholm.

*

Äktenskapet mellan Per Svahnström och Ingrid Svahnström, född Söderbaum, Stockholm, har upplösts. Ingrid har därefter återtagit sitt flicknamn och kallar sig alltså fru Ingrid Söderbaum.

*

Vid Karolinska institutet i Stockholm avlades den 23 februari med. kandidatexamen av Gösta Wallmark och den 29 april med. licentiatexamen av Lars Billing.

Civilingenjörsexamen avlades den 1 maj vid Chalmers tekniska högskola i Göteborg av Johan Söderbaum och den 12 september vid tekniska högskolan i Stockholm av Olle Billing.

Från socialpedagogiska seminariet i Stockholm utexaminerades den 28 januari Brita Aae.

De nyexaminerade civilingenjörerna hava erhållit anställning, Johan Söderbaum hos Svenska aktiebolaget Gasaccumulator, Lidingö, och Olle Billing hos Telefonaktiebolaget L. M. Ericsson, Stockholm.

Brita Aae har anställts som föreståndarinna för en av H.S.B.'s lekstugor i Stockholm.

*

Sedan verksamheten vid Stockholms stads praktiska hushållsskola å Adelsö i början av året upphört, har dess mångåriga föreståndarinna Ingrid Arnberg flyttat till Leksand, där hon tillträtt befattningen som ledarinna för hemsysterskolan Korståpan, som den 1 oktober började sin verksamhet.

*

Byråingenjören i Kungl. vattenfallsstyrelsen John Fletcher har utnämnts till förste byråingenjör i styrelsen från och med den 1 juli. Familjen Fletcher är sedan årets början bosatt i Mörby tjänstemannasamhälle vid Djursholmsbanan.

*

Fru Ingrid Söderbaum erhöll den 27 september anställning vid statens handelslicensnämnd, importavdelningen, sedermera ombildad till statens livsmedelskommission.

*

Fru Thyra Söderbaum flyttade den 1 april från Stockholm till Taxinge, Taxinge-Näsby, samt häradsövdingen och fru Henning Söderbaum den 1 juni från Borgholm till Hornsund, Flen.

Lars och Ingrid Wikström med fideikommissarie hava återvänt från England till fosterjorden och slagit sig ner i Stockholm, där han erhållit anställning i statens handelskommission.

*

Driftschefen vid Porjus kraftverk, civilingenjören Carl E. Söderbaum fullgjorde under hösten ett genom

Svenska Entreprenad Aktiebolaget erhållit uppdrag att för lettiska statens räkning köra igång kraftstationen Kegums i Dünafloden samt handhava provdriften och sätta den lettiska personalen in i kraftstationens skötsel.

*

Släktföreningen har även under detta år ihågkommit med en donation. I sitt efterlämnade testamente har förre disponenten Arthur Sandqvist i Sundsvall förordnat, att av hans kvarlåtenskap ett belopp av 5.000:— kronor skall tillfalla föreningen. Från detta belopp skall dock avräknas därå belöpande stämpelavgift.

*

Av Richard och Hilmer Söderbaums år 1929 utgivna porträttgalleri över släkten finnes ett antal exemplar kvar, vilka säljas till ett nedsatt pris av 10 kronor per exemplar. Rekvisition kan göras hos var och en av styrelsens ledamöter.

*

Enligt stadgarna skall det femte ordinarie släktmötet hållas hösten 1940. Under vilka former detta skall kunna ske är för närvarande omöjligt att säga. Styrelsen har emellertid den uppfattningen, att den sammanhållning mellan släktmedlemmarna, som det är föreningens huvudsyfte att främja, i onda tider är ännu mera av nöden än eljest.

Arthur Sandqvist död.

Den 14 juli 1939 avled i Sundsvall förre disponenten Arthur Sandqvist, 72 år gammal.

Arthur Sandqvist var den yngste av Hedvig Söderbaums i äktenskapet med kronolänsmannen, sedermera bankdirektören Carl Sandqvist födda sexton barn. Sedan 1923 var han den ende kvarlevande av den stora syskonskaran, av vilken dock »endast» elva nådde mogen ålder. Sex av dessa voro gifta och deras ättlingar hava samtidigt med släktföreningen Söderbaums bildande sammanslutit sig i en egen förening, kallad Föreningen Enköpings-släkten Sandqvist. Arthur Sandqvist utgjorde, så länge han levde, en förenande länk mellan dessa båda släktföreningar.

Sitt stora intresse för den Söderbaumska släktföreningen ådagalade Arthur Sandqvist genom sitt deltagande i det konstituerande släktmötet 1928 och genom att sedermera ingå som ständig medlem i släktföreningen, den ende ständige medlem föreningen hittills haft. En envis ohälsa hindrade honom att därefter komma till våra släktmöten. Att hans intresse för släktföreningen icke minskat visas bäst därav, att han, såsom på annat ställe omtalas, ihågkommit den i sitt efterlämnade testamente.

Jordfästningen ägde rum den 18 juli i gravkapellet på Sundsvalls kyrkogård under stor tillslutning av anhöriga och vänner. Släktföreningen Söderbaum skall städse med tacksamhet ära hans minne.

Gustaf Lené död.

När november månad började lida mot sitt slut och höstmörkret allt tätare lägrade sig över våra bygder, bragtes oss ett nytt smärtsamt dödsbud. Förre lektorn vid högre realläroverket å Norrmalm i Stockholm Gustaf Lené hade den 21 november tidigt på morgonen efter endast en kort tids sjukhusvistelse lämnat detta jordiska. Budet kom för alla plötsligt och oväntat; endast de närmaste torde haft reda på, att den sjukdom, varav Gustaf Lené under de sista åren lidit, hastigt förvärrats.

Gustaf Lené var vid sin död 68 år gammal. Även efter sitt inträde i pensionsåldern för några år sedan hade han dock fortsatt sin undervisningsverksamhet och även anlitats som censor vid studentexamina vid landsortsläroverken. Så till vida syntes alltså allt gott och väl och den oinvigde anade därför icke, att den tid, som utmätts åt honom, redan var ute.

För släktföreningen visade Gustaf Lené alltid ett varmt intresse och var alltifrån början medlem av densamma. Ehuru hörande till de ingifta, som han själv brukade säga, räknades han alltid självfallet såsom en av de våra. Vid det första revisorsvalet 1929 utsågs han till revisorssuppleant och ryckte fem år senare, efter Sven Söderbaums val till ordförande, upp såsom ordinarie revisor efter honom. Detta var det enda uppdrag, han enligt föreningens stadgar kunde såsom passiv medlem erhålla.

Den 25 november vigdes Gustaf Lené till den sista vilan i krematoriet å norra kyrkogården i Stockholm. Medan den första snön sakta föll därutanför, talade vid kistan mågen, kyrkoherden Bernhard Möllerberg varmt kända ord för minnet och framtiden samt framförde representanter för skolor och sammanslutningar sina sista hälsningar. En rik skörd av blommor tolkade därjämte fränders och vänners stora sorg och saknad.

då han under två års tid var informator för länsman Wallers söner, och detta blev ännu mera händelsen, sedan han 1858 avlagt studentexamen: fattiga pojkar, som önskade uppehålla sig vid akademien, nödgades ännu då i stor utsträckning söka s. k. akademisk kondition, ofta nog utom lärostaden, vilket givetvis fördröjde studierna. Bland Per Hjalmars konditioner må nämnas sådan hos rektor Annerstedt i Uppsala, kaptén Vult von Steyern på Lemnå, kammarrherre Nisbeth och baron Essen på Arud. Under sådana förhållanden drogo studierna fullt 8 år ut på tiden och avslutades med fil. kandidatexamen i januari 1866 samt disputation för graden samma år i maj (ämne: »Oratio Lysiae contra Nichomachum, latine reddita et adnotationibus instructa».)

Redan samma års höst erhöll Per Hjalmar vikariat som adjunkt vid läroverket i Uppsala, där han från höstterminen 1867 blev anställd som ordinarie adjunkt med ämnen latin, grekiska och franska. År 1869 speciminerade han för lektorat, bl. a. genom ett katederprov: »Oratio Lyciae in Erathostenem in usum scholarum edita», varvid han som tredje ämne hade svenska språket. Det lektorat, som han vid detta tillfälle aspirerade på i Uppsala, erhöll han emellertid icke, men vidgade sedermera 1875 sin kompetens genom avlagda tentamensprov för dimissionsexamen i Gamla och Nya Testamentets exegetik, kyrkohistoria och teologiska prenotationer. — År 1876 blev rektorstjänsten vid Sundsvalls 5-klassiga elementarläroverk ledig; Per Hjalmar sökte då densamma och var bland de medsökande ensam kompetent. Under hans insiktsfulla ledning blomstrade detta läroverk upp och utvidgades till fullständigt på reallinjen från 1880. År 1884 erhöll emellertid Per Hjalmar transport till rektorstjänsten i Hälsingborg, där, liksom i Sundsvall varit händelsen, under hans ledning nybyggnad av skolhuset företogs; vid detta läroverk blev han också knuten som lektor från 1899 med undervisningsskyldighet i kristendom, historia och geografi. Sin sista tjänst — som bekant rektorstjänsten i Malmö — erhöll han från den 1 januari 1895 och uppehöll densamma till den 1 juli 1906, då han avgick med pension.

Per Hjalmars framstående skicklighet som skolman torde väl ej närmare behöva påpekas, men måhända vinner den ett pregnantare uttryck genom ett uttalande av professor Pehr Eklund, vilken yttrar: »att jag i egenskap av censor vid mogenhetsexamen varit i tillfälle att mottaga ett livligt intryck av rektor Söderbaums ovanliga utrustning för lärarekallet, särskilt i de delar, att han i synnerligen hög grad förmår framställa sitt ämne i klar översikt och på samma gång sätta det i mångfaldig beröring med det verkliga livet och dess praktiska intressen.» Ett utåt synligt uttryck härför var hans föregångsverksamhet för skolungdomens fysiska fostran. Redan under Norrlandstiden stod det för honom klart, att skolans uppgift var vidare än det intellektuella arbetet, och i Sundsvall tog han initiativet till anordnande av långdöpnings- och backåknings- på skidor för skolungdomen. I söderns blidare klimat blev det åter idrotten i allmänhet, varåt han ägnade sitt intresse, och redan året efter ankomsten till Malmö blev han den drivande kraften vid uppförandet och utnyttjandet av idrottsplatsen därstädes, vars styrelse han tillhörde från 1896 ända till sin död. Litet var kunna vi nog också erinra oss hans officierande vid sim-

Wilhelm Söderbaums minnesteckningar över avlidna släktmedlemmar.

Av de utav Wilhelm Söderbaum till 1931 års släktmöte utarbetade minnesteckningarna över avlidna släktmedlemmar har en ansetts särskilt lämplig att återgiva i krönikan för år 1939, nämligen den som till föremål har rektor emeritus Per Hjalmar Söderbaum. Dels hade 1939 tio år förflutit sedan hans död, dels infaller den 1 augusti 1940 100-årsdagen av hans födelse.

I. Per Hjalmar Söderbaum.

Då Johan Gustaf Söderbaum den 1 maj 1840 tillträdde kyrkoherdebefattningen i Hållnäs, väntades i familjen ankomsten av det tredje barnet, och jämnt 3 månader därefter, den 1 augusti 1840 föddes den äldste sonen, vilken i dopet erhöll namnet Per Hjalmar. Liksom de övriga 8 syskonen erhöll han i hemmet förberedande undervisning dels av fadern, dels av den i hemmet inackorderade notarien Göthe, varefter han 1848 inskrevs i Uppsala katedralskola, men 1851 överflyttade till läroverket i Gävle. Redan under denna tid fick han bidra till sitt eget underhåll,

magisterpromotionerna i Malmö, liksom vi också känna hans personliga deltagande i friluftslivets stärkande nöjen ända in på ålderdomens dagar, från vilka finnes ett bevarat fotografi, där han vid 83 års ålder slår sitt ytter-skrår på de gamla Hållnäs-skridskorna.

Kan denna sida av Per Hjalmar's läggning karaktäriseras som en insikt om behovet för nutidsmänniskan att återvända till naturen, finna vi honom åter på ett annat område ägna sitt intresse åt typiska nutidsföreteelser. Vål var han ej någon parlamentariker, som kommit att spela någon politisk roll, men i umgängeslivet och särskilt inom föreningslivet fann han den vila och vederkvickelse, som han sökte efter slutad arbetsdag, och mångfaldiga voro de ordenssammanslutningar, inom vilka han var verksam, främst Frimurarorden och Odd Fellow. Hans närmaste kände dem ej ens alla, och då Druidbröderna från bägge sidor av sundet vid hans grav offrade sina små mistelkivistar, torde detta för de närvarande hava inneburit en överraskning.

Minnena från barnårens dagar på Hållnäs sammanknöto Per Hjalmar Söderbaum för livet med hembygden och släkten. I Upplands forminnesförening var han alltsedan sin verksamhet i Uppsala medlem, och han fick leva länge nog för att för oss i yngre generationer kunna återgiva minnen från gamla dagar i släktledet före honom: om farmodern Charlotta Augustina Boivie, av vilken han dock endast hade ett dunkelt minne, hennes svägerska Fagerdahlskan, som trakterade skolpojkar med plättar i Snatrabodarna vid deras resa till Gävle, och fadern och dennes tunga sista år i Husby samt mycket annat. Åt släkten offrade han sina sista krafter, då han 88-årig uppreste till Stockholm hösten 1928 för att bilda vår förening, vid vilket tillfälle han korades till föreningens hedersledamot; tyvärr fick han ej länge följa dess verksamhet.

Under sin konditionstid hos kammarherre Nisbeth hade Per Hjalmar mött den 5 år yngre Berta Eugenia Fredlund. I kampen om henne — det påstås, att han ej varit ensam på valplatsen — hembar han segern, och den 28 december 1869 firades deras bröllop, sålunda året efter faderns död och under Per Hjalmar's adjunktstid i Uppsala. I Sundsvall samlades sedermera efter 1875 alla prosten Söderbaum's 4 söner, en tid även dottern Anna, varjämte syskonen i närheten hade boende kusinen Wil-

helm, ett förhållande som ännu på äldre dagar bidrog till blodsbandens stärkande. I Hälsingborg och Malmö där- emot blev väl Per Hjalmar's familj mera isolerad från släkten, men resor till Hållnäs och Norrland utvisade dock det kända rotfästet.

Efter avskedstagandet kvarbodde familjen i Malmö och makarna bebodde då på ålderdomen en lägenhet, belägen 4 tr. upp utan hiss, vilket väl för många av nutidens ungdomar betraktas som en omöjlighet. Här firade de den 28 december 1919 guldbröllop — det andra inom släkten — men redan året därpå den 18 augusti 1920 avled Per Hjalmar's maka. Själv behöll han även därefter sin gamla bostad, och ända till hans död kunde man se den gamle rektorn utan möda taga alla trappstegen, som ledde till hans hem; ännu vid släktföreningens bildande voro hans krafter för åldern mycket goda, men påföljande år började de mer och mer avtaga; och den 8 april 1929 avled släktens ålderman. Till honom kom döden som en vän efter en lång arbetsdag: det blev ett lugnt insomnande till följd av under en veckas tid upprepade smärre hjärnblödningar. Som en ringa gård av tacksamhet från släktföreningen nedlade sekreteraren på hans grav en enkel blomsterhyllning.

Per Hjalmar Söderbaum var en kämpande gestalt; hans strid gällde bevarandet av gammal svenskmanasid och svenskmanakraft. Liksom hans insatser för ungdomens fysiska fostran kunna sägas vara en reaktion mot en förvekligad tids nedbrytande av släktets fysiska kraft, var hans bildande av släktföreningen ett lika tydligt uttryck för reaktionen mot nutidens nedbrytande av den inre styrka, som är förknippad med familje- och släktbanden. Det var traditionen från den gamla tiden, som han ville hålla vid liv, och i striden för den blev han den gamle kämpen, vikingen, som kämpade för sina gudar och sina ideal mot nya tidens upplösningstendenser. Såsom en viking hade han också levat: det var Östersjöns kuster, som med obetvinglig kraft bibehållit sitt grepp om rospiggen: Sundsvall, Hälsingborg och Malmö, och vid flytten från Sundsvall till Hälsingborg var det också dess vågor, som förde familjen till det nya hemmet. Där han nu vilar, hör han också ännu idag slaget av Sundets böljor mot sin kammare, suset av samma Eystrasalts vågor, som med nordostan fördes över land till barndomshemmet i Hållnäs.